

מתורתו של רבינו מרן רבי שלמה פיישר זצוק"ל

כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' ואמרת אכלה בשר וגו' כי ירחק ממך המקום (יב, כ).

ופרש"י בדמדבר נאמר להם בשר חולין אא"כ מקדישה ומקריבה שלמים, והיינו כשיטת ר' ישמעאל (חולין יז). דבשר תאווה היה אסור במדבר.

ובויקרא (יז, ג) איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, פירש"י במוקדשים הכתוב מדבר, והיינו לאסור שהחטא חוץ והיינו דפירש כר"ע דאמר לא נאסר בשר תאווה במדבר. (ויעוין ברמב"ן) שפירש גם פרשה זו כר' ישמעאל וז"ל והנכון בפרשה מה שהזכירו רבותינו שאסר בשר תאווה לישראל במדבר וכו' ולכן אמר שישחט משלושת מיני בהמות אשר מהן יביאו קורבנות וכו' שביאום כולם אל פתח אהל מועד וכו' ואז יאכל הוא הכשר כמשפט וכו' עכ"ל.

ובתוס' (שם) הקשו אמאי לא נפרש דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי עי"ש.

והנה הרמב"ם (פ"ד שחיטה הל' יז) כתב וז"ל כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החולין אלא היו נותרים או שוחטים ואוכלים כשאר הגויים ונצטוו במדבר שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים שנא' איש איש מבית ישראל וגו' ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכו', אבל הרוצה לנחור ולאכול במדבר היה נותר ואוכל ומצווה זו אינה נהגת לדורות אלא במדבר בלבד בשעת היתר הנחירה ונצטוו שם שכשיכנסו לארץ תיאסר עליהם הנחירה ולא יאכלו חולין אלא בשחיטה וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה שנא' כי ירחיב ה' את גבולך וכו' עכ"ל.

והיינו דפירש כתרוויהו כרבי ישמעאל וכו' ע"ע ודווקא בשחיטה היה אסור חולין במדבר אבל בנחירה שרי.

ומעתה נראה דאף רש"י ס"ל כן, וראיה לדבר דהנה בפר' בהעלותך עה"פ (יא, ד) ויבכו בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר פרש"י ע"פ הסיפרי וכו' לא היה להם בשר והלא כבר נאמר (שמות יב, לה) וגם ערב רב עלה איתם וצאן ובקר וכו' אלא שמבקשים עלילה עכ"ל.

ולכא' אליבא דרבי ישמעאל דבשר תאווה נאסר להם במדבר הלא לכא' בצדק היו מתלוננים דהיו צריכים להביא הצאן לעזרה להשחט ולא היו שם כהנים אלא אהרן וכו' בניו לעבודה נמצא שהיו צריכים להמתין שבועות שלמים לאכול בשר וע"כ צ"ל דיכלו לנחור ולאכול באהליהם.

[ולפי"ז י"ל דלחכי פסק הרמב"ם דלא כסוגיא חולין (יז, א) משום דנמסך על הספרי ודו"ק].

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה (יב, ה).

באברבנאל ובבלי יקר האריכו בשם הרמב"ם במורה בטעם הדבר שלא גילה הכתוב מקום המקדש וסתם ואמר אל המקום אשר יבחר.

והנראה עוד בטעם הדבר דבהמ"ק בחינת מציאה וכמש"כ (תהילים קלב, ה) עד אמצא מקום לה, והמוצא היה דוד שגם הוא בחינת מציאה כמש"כ (שם פט, כא) מציאתי דוד עבדי וגו', וז"ש (הושע ג, ה) ובקשו את ה' אלוהיהם ואת דוד מלכם כי שניהם בבחינת חיפוש ומציאה. (וע"ע מה שהארכנו בזה בדרשות ב"י).

כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה (יב, ה).

בספרי, דרוש ע"פ נביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא תלמוד לומר לשכנו תדרשו ובאת שמה דרוש ומצוא ואחר כך יאמר לך נביא, וכן אתה מוצא בדוד עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב. הענין כי דוד הוא בבחינת מציאה כמ"ש מציאתי דוד עבדי וכדאיתא ביבמות (עז), וכמש"כ (הושע ג, ה) ושובו ובקשו וגו' ואת דוד מלכם. ויובן בזה מש"א גבי משיחת דוד שישו העביר כל בניו לפני שמואל והקב"ה אמר על כל אחד שאינו זה עד שהעביר את דוד, וכן מקודם אמר לו הקב"ה סתם שילך אצל ישי ע"ש, וכל זה משום שהיה צריך ביקוש ומציאה מקודם ואח"כ נאמר לו בנבואה.

ובשביל שמצא הקב"ה את דוד הלך דוד ומצא מקום לה' כמ"ש עד אמצא מקום לה' וזהו לשכנו תדרשו, ובטעם הדבר י"ל כי דוד וביהמ"ק הם בחינת מלכות בסוד העלאת מ"ן.

לא תוכל לאכל בשעריך מעשר הנגז והתירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתוך ותרימת ירך (יב, יז).

בגמ' פסחים (כד.) א"ל רבינא לרב אשי ואימא האי קרא [דוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דמותר דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך] לעבור עליו בשתי לאוין מי לא אמר אביי אכל פומיתא לוקה ארבע וכו' א"ל כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירה.

והנה הרמב"ם בספחמ"צ (שורש ט') למד מגמ' זו דבכפל הלאוין אין כפל מלקות, וברמב"ן שם תמה עליו דאדרבא מהא דאכל פומיתא לוקה ארבע מוכח דלוקה על ריבוי הלאוין.

ובחי' הרי"ז הלוי (ריש תמורה) כתב דבהני ב' קראי דלא תוכל לאכול בשעריך, והבשר אשר יגע בכל טמא, הו' ב' דינים נפרדים. דהפס' והבשר אשר יגע בכל טמא קאי על קרבן טמא ובהא לכא' איכא חילוק בין קרבן כל מתיריו או לא, אבל קרא דמעשר לא תוכל לאכול בשעריך לא שייך בקרבן אלא בקודש דאם אוכל קודש של מעשר או בשר טמא של קודש לא שייך ביה הדין דקרבן כל מתיריו, ולכן הו' שמות מחולקין חד בקודש וחד בקרבן ולכן לוקין שתים ולא מיייתר.

ודבריו תמוהין, חדא מה דהקשה בעצמו אדידיה דהא הרמב"ם הביא ראיה משם להא דבכפילות הלאוין אין לוקין, ושזה שאמרה בגמ' שם דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן ללאוי יתירי. ועוד צ"ב מה שחידש דהאוכל בשר טמא קודם זריקה לוקה מקרא דלא תוכל לאכול בשעריך ולא משום דוהבשר אשר יגע בכל טמא דהא במכות (יח.) אמר רבא זר האוכל מבשר העולה חוץ לחומה לפני זריקה לוקה חמש, ואמאי לא אמרינן דאם היה טמא לוקה שש דגם הך מלקות הוא מהך קרא דלא תוכל לאכול כמו חוץ לחומה ע"ש ומוכח דלא כהגרי"ז.

מזל טוב וגדיא יאה

ברכת מזל טוב חמה לבחור החשוב

כמר יהודה אריה שימל נ"ו

מעורכי הגליון ותלמיד חביב לרבינו זצ"ל, העוסק רבות בהוצאת כתבי רבינו לאור, לרגל בואו בברית האירוסין בשעט"מ.

הברכה אחת היא לאביו, חרב יוסף חיים שימל שליט"א,

מתלמידיו המובהקים של רבינו זצ"ל, שיזכה לרוות ממנו ומכל

יוצ"ח רוב נחת דקדושה ונהורא מעליא, אבי"ר.

איסור בל יראה הוא שלא יהיה לו בלבו העדר ביטול על חמץ שברשותו וניצול מאיסור זה ע"י ביטול (או ביעור כמובן). והיו לאו שבלב ואין מלקות ע"ז אפי' קנה חמץ בפסח וא"ש מדוע חשבו הרמב"ם לב' לאוין ודו"ק.

* והנה בגמ' שם תמה נמי אמאי בל יראה ובל ימצא חשיב ב' לאוין, והנה בשא"א (סי' ע"ח) תמה נמי אמאי כתב הרמב"ם דלוקה ארבעים אבל יראה ובל ימצא ולא כתב דלוקה שמונים (ובאמת בדספר המצוות (מכ"א) כתב דלוקה ארבעים אבל יראה וארבעים אבל ימצא וע"כ דחור בו). והנראה דהנה בכס"מ (פ"ב ה"מ ח"א) הביא בשם הספרי לא יראה לך בטל בלבד, ונראה לפ"ז דה"פ דאיסור בל ימצא הוא שלא ימצא חמץ ברשותו, אבל

כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך (יב, כא).

נראה פשוט דשחיטה אינה הכשר אלא מצוה, וראיה ברורה לזה מרש"י ותוס' חולין (כא): שכתב דאע"ג דרוב סימן א' מכשיר בעוף אפ"ה בעינן לכתחילה כולו וזה מה"ת, וכבר תמה ע"ז בס' קובץ הערות (ס' כ"ח) דהא בהכשר לא שייך לכתחילה ודיעבד כמ"ש תוס' סוף נדה לענין בית הסתרים דלא שייך לומר שלכתחילה יצטרך לטבול ביה"ס (כדרך שאנו אומרים דלכתחילה מצוה לבלול ולקרות בככורים וכיו"ב בכל הני דמייני הא דר"ז דראוי לביילה וכו') דבהכשר לא שייך זה וא"כ ה"נ שחיטה. אמנם לפמ"ש דשחיטה היא מצוה א"ש.

והסברא נותנת כן דענין הכשר שייך בגוונא שאף לולא ההכשר יש מקום לאיסור, אבל כאן הרי אין סברא כלל לומר דמעיקרא אסרה תורה אכילת בשר ואח"כ נתנה עצה והכשר להיות מותר ע"י שחיטה. ופשיטא דהדבר בהיפך שמתחלה נתנה תורה מצוה שחיטה ואמרה תורה שאם לא יקיים המצוה יאסר באכילה. [עמ"ש כע"ז לעיל במדבר (יט, ב)].

ועיין ס' פלג"ר (חולין ב). שכתב ג"כ דשחיטה היא מצוה, וישב בזה ק' הגרע"א בחי' לוי"ד (ס' י' ס"א) על הכו"פ שכתב דשוחט בסכין של ע"ז מצוה לאו ליהנות ניתנו, ותמה דהא אמר' בעירובין דאי מערבין לדבר הרשות לא שייך בה הך כללא דמלל"נ וא"כ ה"נ שחיטה. ותי' בלפלג"ר דשאני עירוב דהוא הכשר משא"כ שחיטה היא מצוה ע"ש, ולמש"נ הדבר פשוט כן דעירוב הכשר דמתחלה ה' האיסור שאסרו לילך חוץ לתחום ואח"כ נתנו עצה והכשר להיות נותר ע"י עירוב.

מיהו תדע דזה דוקא בעירוב תחומין אבל עירובי חצרות אינו כן אלא הוא מצוה בעלמא והאיסור הוא בתולדה מן המצוה, ויבואר בזה מ"ש הראב"ד (פ"ו מעירובין הכ"ד) לענין ברכה שאין מברכין על עירובי תחומין אלא על עירובי חצרות. והטעם כי ארז"ל בטעם ע"ה שהוא משום אהבת השכנים כמ"ש בירושלמי, ומוכח בגמ' שאפי' אין בדעתו להוציא מרשותו כלום מצוה לערב.

והנה אמרו (שבת יד:) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונמ"י יצתה ב"ק ואמרה בני אם חכם ישמה וגו' וקשה דהא שלמה גזר על השניות ג"כ ואמאי לא הזכירם.

אך הענין שיש ב' מינים בתקנות חכמים. סייג, ומצוה, בסייג הם שלוחי דידן שהסייג הוא מצדינו לקיים מ"ש ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרתי שאנו העושים הסייג, משא"כ במצוה דרבנן הם כשלוחי דשמיא שהם עושין כמעשה התורה להוסיף מצוה, וכתב רש"י אם חכם בני לעשות כמעשי וזה להוסיף מצוה. והנה שניות הם סייג. אבל עירובין ונמ"י שניהם מצוה. עירובין היינו עירובי חצרות, ונמ"י כבר ביאר מרן רי"ז הלוי ז"ל (סוטה אות י"ז) שנמ"י לפת אינה ענין טהרה אלא מצוה בעלמא.²

ובמש"כ יבואר הא דביררו האחרונים דטריפה אין שחיטתה מתירתה. דכיון דאיסור אינה זבוחה הוא בתולדה ממצוה שחיטה אבל בטריפה לא שייך קיום המצוה. וא"ת א"כ לא יהא בה איסור כלל וי"ל דלא פלוג רחמנא [וכעין מ"ש במדבר (ה, יד) בענין ארוסה ושמרת יבם שלא שותות ואסורות אע"פ שנתבאר שם דכל איסור סוטה הוא תולדה ממצוה השקאה ע"ש].

כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך (יב, כא).

בתוס' שבעות (כד. ד"ה האוכל) כתב בשם ריצב"א להוכיח דעשה שאינה זבוחה אינו איסור, אלא הכתוב בא לפרש במה להתיר האיסור, דאל"כ איך חל איסור חלב ואמה"ח וטריפה אהך עשה. ונראה די"ל דלעולם הוא איסור אבל אי"ז איסור חפצא אלא הוא מניעה בעלמא והייל אקרקפתא דגברא להמנע מלאכול כל זמן שלא נזכה. ולפ"ז שפיר כתב תוס' שם

דאיסור יו"כ אינו חל אהך עשה דהא איסור יו"כ ג"כ איסור גברא. משא"כ אמה"ח וחלב וטריפה דהוו איסור חפצא דמי למ"ש הר"ן (גדרים יח). דגדר דהוי איסור חפצא הייל אאיסורי גברא. ואע"ג דאין הגדרים שווים דגדר איסור חפצא דגדר אינו כגדר חלב ואמה"ח מ"מ הסברא אחת היא. מיהו קשה לפ"ז למה לא חל נבלה איו"כ הא הוי איסור חפצא אאיסור גברא וע' ריטב"א (קידושין עז:) שכתב יותר דאפילו לרבנן דפליגי אר"ש וס"ל דיו"כ אנבילה לא הייל מודו בנבלה איו"כ דהייל. וצ"ע.

כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך (יב, כא).

תניא רבי אומר וזבחת כאשר צויתך מלמד שנצטוו משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבכמה (חולין כח). דע כי קנה וושט הם בחי' דכורא ונקבא, חומר וצורה, כי הושט גשמיים והקנה רוחניות. ולפי שבעוף אין חשיבות בענין זכר ונקבה וכדאשכחן בקרבנות תמות וזכרות בבכמה ואין תמות וזכרות בעוף לפיכך כשר עוף בסימן אחד.

יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את ישיבי עירם לאמר נלכה ונעברה אלהים אחרים אשר לא ידעתם (יג, יד).

במשנה (סנה' קיא:) אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעולם הבא שנא' יצאו אנשים בני בליעל מקרבך. בפשוטו דריש תיבת מקרבך. אבל נראה דדריש תיבת בליעל דכתיב (שמואל א' ב' ו') ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל ודרשוהו רז"ל (שם קט:) על עדת קרח שיש להם חלק. אבל בעיר הנדחת הוא אומר בליעל דהיינו בלי יעל שאין להם חלק לעולם הבא.

ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בקרבך (יג, טו).

ע"ד הפשט בעיר הנדחת החמירה תורה יותר בדרישות וחקירות מבשאר דיני נפשות משום חומר המעשה לשרוף ולאבד עיר שלמה.

ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד (יג, יז).

בסנהדרין (ע"א). ר' אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת, דאמר קרא ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר דכתיב לא תעשו כן לה' אלוקיכם. והקשה בתו"ח אמאי לא אמרינן יבוא עשה של שריפה וידחה ל"ת של לא תעשו כן לה' אלוקיכם.

ובדברי חיים (יו"ד ס' נ"ז) כתב לתרץ דמזוזה חשיב שלל שמים ואינו חייב בשריפה, ובשביל עשה דשריפת שאר נכסים לא נשרוף המזוזה. ודבריו תמוהין דהלוא אם המזוזה שלל שמים א"כ נוציאה ונשרוף את העיר כדרך שאמרו חכמים כתבי הקדש נגזזין משום דהוי שלל שמים וכדרך שעושין בכל שלל שמים.

וע"כ צ"ל דר"א ס"ל דמזוזה מיקרי שללה ולא שלל שמים וטעונה שריפה אלא שא"ל לשורפה משום דכתיב לא תעשו כן לה' אלוקיכם ונמצא שא"ל לקיים ואת כל שללה תשרוף ולכך אינה נעשית עיר הנדחת.

וי"ל בישוב קושיית התו"ח עפמ"ש האו"ש (הו"מ ו' ז) דבאיסור חפצא לא אמרינן עשה דוחה ל"ת, ולכן לא דחינן להלאו דלא תעשו כן לה' אלוקיכם, ואין לומר דשאני הכא דאף העשה הוי מצוה חפצא ולא גברא והיינו דחל על כל שלל העיר דין שריפה, דסו"ס אין המזוזה נשרפת מצד שהיא מזוזה אלא מצד שהיא שלל עיר הנדחת ואין תכליתה לישרף ושפיר שייך בזה סברת האו"ש.

כי תשמע באחת עריך וגו' לשבת שם יצאו אנשים וגו' נלכה ונעברה אלהים אחרים (יג, יט).

¹ פוסל ידים בזה"ז כל הדברים הפוסלין ודלא בהח"א (כלל מ' אות כ') שכתב דספרים פוסלין הודים ע"ש. א. ה. ועי' משי"כ רבינו בזה ויקרא (כ, ז).

² א. ה. עי' ב"י חידושים (ס' קל"א).

³ איברא דברש"י שם (ק"ג). משמע דמזוזה הוי בכלל שלל שמים ושמה כתב כן אליבא דרבנן דפליגי עליה דר"א.

² א. ה. עי' רמב"ם (פ"ד משחיטה הי"ז י"ה).

³ ועפ"ז יוכן היטב שי' תוס' (חולין קו). בענין טבולו במשקה שא"צ נמ"י בזה"ז ואינו ענין כלל לנמ"י לפת ודלא כהגר"א ז"ל (או"ח ס' קנ"ח ס"ק ד') שפקק בדבריהם. דנמ"י משום טהרה לא שייך האידנא כלל. ונמ"י לפת בזה"ז אינה משום טהרה. ובאמת נראה לפ"ז שאין

וברש"י לשבת שם פרט לירושלים שלא נתנה לדירה.

וביאורו נראה כי הטא ע"ז הוא מחמת ונושנתם, משא"כ ירושלים שאין בה ישיבה ודירת קבע להיות ונושנתם א"כ אין ע"ז שם בדרך קבע, ואפי' אירע שעבדו אי"ז סכנה כ"כ.

בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה הין עיניכם למת (יד, א).

דרו"ל לא תעשו אגודות אגודות.

נראה פירושו כי הנה יש שתי בחינות בחינת בן ובחינת עבד, העבד שומר ההלכה בקפידא, משא"כ הבן יכול לדון רצון אביו מעין עת לעשות לה', ועשיית אגודות אגודות הוא נמשך מבחינת עבד שאין הציבור מוותר על הדקדוק, ועו"א בנים אתם ורשאים לדון כדעתכם ולהפך התורה לצורך האחדות, וכמש"כ (יבמות יד): לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל ולא ב"ה מבית שמאי שנא' האמת והשלום אהבו, שלפעמים אפשר לשנות האמת מפני השלום.

בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה הין עיניכם למת (יד, א).

יבמות (יג): אמרינן לא תתגדדו לא תעשו חבורה על מת, והקשו תוס' מהא דאמר' (סנהדרין סח.) שהיה ר"ע מכה עצמו על ר"א שנפטר עד שהיה דמו שותת לארץ, ותירצו אתורה היה מצטער כדאמרינן התם הרבה מעות יש לי ואין שולחני עכ"ל.

ותמוה מ"ם הוא על מת ומ"ל על איזה טעם מצטער עליו.

ונראה דנצטער שלא היה בשעת מיתתו כמו שאמרו (סנה' שם) פגע בו ר"ע מקיסרי לוד, שאילו היה בשעת מיתתו היו נפשטים כל הספיקות בדרך שמצינו באליהו שא"ל לאלישע שביקש ויהיה נא פי שנים מרוחק אלי, אם תראה אתי לקח מואתך יהי לך כן (מ"ב ב', ט' - י') וז"ש הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן.

עשר תעשר את כל תבואת ארצך וגו' ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו (יד, כב-כז).

לא תעזבו מליתן לו מעט לאסון (כס"ו).

ביאר עפמ"ש תוס' ב"ב (כא. ד"ה כי) דדרש' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה.

והנה הלויים הם המורים תורה בעם, וכתב הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) כי לא שבט לוי בלבד אלא כל מי שנשאו לכו וכו', והנה זה הענין של מע"ש, שאחר שנתן ללויים מעשר, מפריש מע"ש להתקרב בעצמו להש"ת, וז"ש שלא יחשוב ששוב א"צ ליתן מעשר ללוי כי בעצמו יכול לעשות כעבודתם.

ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים (יד, כג).

כתב בחזו"א (שביעית ס"ב סק"ד) במת"ע אין תנאי של גדל בחיוב ואפילו הביא שליש ביד הקדש כל שפדה קמה נתייב במתנ"ע (ונראה הטעם דבתרו"מ כתיב כי אין לו חלק ונחלה עמך, ומה"ט ממעמינן הפקר שידך וידו שווין, וא"כ ה"נ פי' שהרי גם הכהן יכול לקנות משא"כ העני אין לו מעות לקנות).

ויל"ע במעשר עני מה דינו לענין זה, וכן לענין הפקר, דהרי גם בהפקר יש חילוק בין תרו"מ למתנ"ע דהמפקר כרמו כו' חייב בפאה ופטור ממעשר (והטעם ג"כ דלתרומה כל שהיה שעה אחת הפקר והי' יכול הכהן לזכות פטור ואילו ממתנ"ע לא נפטר בכח"ג. ומיהו לפי טעם זה הרי גם העני הי' יכול לזכות מן ההפקר וצ"ע). ובפשוטו אי ליכא מע"ר ליכא מ"ע דגדרו כתרומ"מ ולא כמתנ"ע.

וזוה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה לה' (טו, ב).

פי' לא יגש בשביל חשש שמיטה שלא ימהר לנגוש קודם שישמט החוב (וע"ד שכתב קרבה שנת השבע וגו' ולא תתן לו) וזהו לשון נגישה שמאין בו לפרוע.

ויבאר בזה מ"ש הרא"ש (גיטין פ"ד סי' כ') דלאו דלא יגש נוהג מתחלת השנה.

וא"ש בזה קו' קצה"ח (ריש סימן ס"ז) על הרא"ש א"כ מפני מה כתב הרא"ש דשרי להניח הנוהגים לבטל שמיטת כספים דה"ל כמתנה ע"מ שלא תשמטני, דמ"מ איסור לא יגוש שמתחלת השנה מי התיר. ולמש"נ האיסור תלוי בדין ההשמטה וכל שהתנה שלא תשמט שוב אין בו איסור לא יגוש ג"כ. ודו"ק.

כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעימך (טו, יב).

כתב המשכ"ח מוכר עצמו אין מעניקין לו (קידושין יד): הענין דנמכר בכו"ד בגניבתו מעניקין לו משום שהכסף של המכירה לקח הנגנב מכו"ד ונמצא דהעניקה תהיה לו, אבל מוכר עצמו הלא בעת המכירה יודע הקונה כי בצאתו בשש הלא יצטרך להעניק לו ונמצא דיהא נישום העניקה לפחות מדמי המכירה ומאי יועיל זה להעבד והלא טבא בוצינה מקרא (סוכה נו): עכ"ל.

והקשו עליו מאמה עבריה שאביה מקבל גם דמי המכירה וגם דמי העניקה. ונראה דע"כ הענק אמה עבריה גז"כ היא, שהרי בעבד רק כשרכו מוסר לו שפחה כנענית או עכ"פ שראוי למסור לו שפחה כנענית יש העניקה, ומה זה שייך באמה העבריה אלא ע"כ גז"כ הוא דאף לאמתך תעשה כן, ודו"ק.

העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו (טו, יד).

הענק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך. מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל שהוא בכלל ברכה יצאו פרדות (רש"י).

נראה הטעם, כי עכשיו שיוצא לחרות צריך ליתן לו מעמד לפרנסתו ולכן צריך דבר ששנו בכלל ברכה ולא דבר שאינו פו"ר שלא יהי' לו מזה מעמד נכון להתפרנס.

ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו ופנית בבקר והלכת לאחריך (טז, ז).

פי' שלא יתעבב בירושלים לצרכיו אלא יחזור לאהלו מיד, ואם צריך להיות בירושלים על עסקי חפציו יבא פעם אחרת. כי אם לא כן ה"ז פגם בכבוד ביאתו כאילו לא בא אלא לצרכי עצמו וכדרך שאמרו (פסחים ה): מפני מה אין חמי טבריה בירושלים שלא יהיו עולי רגלים אומרים אלמלא לא באנו וכו'.

ומצינו כיו"ב במדת פורעניות בסנהדרין (צה): א"ל הקב"ה לגבריאל כשאתה יוצא לבשל פירות הזקק להם וכו' היינו דאמרי אינשי אנב אורחך לבעל דבבך אשתמע, פי' דרך זלזול שלא יראה עצמו כמתירא מפניו ובא עליו בהכנה אלא אנב אורחיה.

שלוש פעמים בשנה יראה את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחר המצות ובחר השבעות ובחר הסכות ולא יראה את פני ה' ריקם (טז, ז).

ג' קרבנות יש בחר: ראייה חגיגה שמחה. והם נגד עש"ן, שקרבן ראייה המקום גורם דהיינו עולם, קרבן חגיגה הזמן גורם דהיינו שנה. ושלמי שמחה חייב גברא דהיינו נפש (שלמי חגיגה הם חובת היום משא"כ שלמי שמחה עיקרם האדם שהוא ישמה בשלמים ודו"ק).

שלוש פעמים בשנה יראה את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחר המצות ובחר השבעות ובחר הסכות ולא יראה את פני ה' ריקם (טז, ז).

¹ כנגד רבי זכריה בן אבקיילם שאמרו ענוונותו פי' שלא החשיב עצמו להיות עובר על ד"ת לצורך.

¹ א. ה. ע"י ב"י דרשות (דרוש נ"ג).

הרמב"ם (פ"א חגיגה ה"א) מי שבא לעזרה ביום הראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מ"ע אלא שעבר על ל"ת שנאמר ולא יראו פני ריקם. וכתב המו"א חגיגה (ב.) דס"ל להרמב"ם דהלאו דלא יראו פני ריקם הוא תנאי לעשה דיראה כל זכורך, ואם ראה ראיית פנים ריקם לא קיים מ"ע.

ותמה ע"ז המו"א מהא דאייתא בירושלמי (ריש חגיגה) דכל הני דפטורין מראיה כגון חש"י זהו דווקא בראיית קרבן אבל בראיית פנים בעזרה חייבין, ומוכח דראיית פנים וראיית קרבן תרתי נינהו ואם ראה בלא קרבן שפיר קיים מצוות ראייה.

וכתב אחי הגאון ז"ל באבן ישראל דבמצוות יראה כל זכורך נאמרו שני חיובים: חדא חיוב ראיית פנים ואידך ראיית קרבן, וזהו שכתב הרמב"ם דמי שבא לעזרה ביום הראשון ולא הביא קרבן עולה לא דיו שלא עשה מ"ע היינו מצוות עשה דיראה כל זכורך דאיכלל ביה נמי עשה דהבאת קרבן, אלא שעבר גם על ל"ת דלא יראו פני ריקם, אבל עשה דראיית פנים הנכלל נמי בהאי קרא דלא יראו פני ריקם בוודאי קיים.

וע"ש שדייק בן בלשון הרמב"ם, דלפי דעת המו"א דאף ראיית פנים לא קיים הו"ל להרמב"ם לכתוב דלא דיו שעבר על ל"ת דלא יראו פני ריקם אלא אף מ"ע לא קיים, כיון דזה עיקר ההידוש דלא יראו פני ריקם הוא היסרון במצוות ראיית פנים, אלא ודאי דכוונת הרמב"ם דחסר לו מ"ע דהבאת קרבן ראייה דזה נמי נכלל במצוות יראה כל זכורך ע"ש.

אלא דלכא' צ"ע מנ"ל דאיכא עשה בקרבן ראייה דלא אשכחן אלא לאו. והנראה דמדכתיב לא יראה משמע דחייב להביא קרבן והלאו הוא דלא יבטל המצווה, דאי נימא דאין מצוות הבאת קרבן וכל עיקר הבאת הקרבן הוא שלא יעבור בלאו, היכן מצינו כיוצ"ב שתהא אזהרה לא להימנע מלעשות דבר בדבר דהעשייה אינה מצווה כלל וכל עיקר העשייה היא שלא לעבור הלאו, וע"כ דיש מצווה והיא מכללא מתוך הלאו ודו"ק.

איברא דהאחרונים נסתפקו (ע"י מנ"ח מ' תפ"ט) בגדר הלאו דלא יראו פני ריקם אם הוא על מעשה הביאה דהיינו דלא תבוא להראות בביאה ריקנית או דהלאו הוא על העדר קרבן, וא"כ בשלמא אם הלאו הוא

על העדר קרבן שפיר שייך לומר דמכלל הלאו שמענו דאיכא עשה להביא קרבן, אבל אי נימא דהלאו הוא לא לבא ביאה ריקנית א"כ שפיר י"ל דאין כלל מצווה בקרבן אלא הקרבן הוא צורך הראיה שלא תהא באופן האסור. והנראה דאף אי נימא שהלאו הוא שלא תהא ביאה ריקנית, נראה להוכיח דאיכא מצווה בהבאת הקרבן, דהנה שיטת הרמב"ם ורש"י דקמן אינו מביא קרבן ראייה ולכא' א"כ יהא עובר בלאו דלא יראו פני ריקם, ותרצו האחרונים דרך מי שמצווה בקרבן עובר אבל קמן שאינו מצווה אינו עובר וע"כ דאיכא מצוות קרבן^ה.

ועוי"ל דהעשה הוא מהפס' איש כמתנת ידו כמבואר במשנה (ה:) ע"ש.

והנה בחגיגה (ד:) טמא פטור מראיה דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה כל שאינו בביאה אינו בהבאה, ופרש"י שאינו חייב לשלוח עולת ראייה ע"י שליח. והקשה המו"א אמאי צריך קרא למעוטי טמא מעולת ראייה תיפו"ל מגופיה דקרא ג"כ יראה ולא יראו פני ריקם דאין חייב קרבן אא"כ ראה פניו והא כל הטמאים אסורים להכנס לעזרה. (ומש"כ ליישב דמיירי דנטמא לאחר שראה פני העזרה עיין בחזו"א (סי' קכט לדף ו' אות ד') שדחה את דבריו ואכ"מ) וע"י באפיק"י (ח"א סי' כ') שכתב לחדש דקודם ראייה לא חל עליו כלל חובת קרבן ורק הראיה מחייבתו ע"ש.

אבל באמת זה אינו דקרבן ראייה ענין לעצמו שמצוותו ליראות לפני ה' באמצעות הקרבן, והנה אלולא חך דרשא דכל שאינו בביאה אינו בהבאה הו"א דהם ב' מצוות חדא ראיית פנים ואידך ליראות ע"י קרבן, והאחד מקרא דיראה והשני מקרא דלא יראו פני ריקם שהוא עשה הבא מכלל לאו והיינו שלא יבטל ראייה שע"י קרבן, וע"ז דרשינן שכל שאינו בביאה אינו בהבאה, לומר שהם אינם ב' מצוות נפרדות אלא הקרבן תלוי בראיה ומשלים אותה, שהמצווה ליראות כוללת ראיית פנים עם ראיית קרבן, ומעתה לפי המו"א בדעת הרמב"ם כל שלא הביא קרבן לא קיים מצווה כלל, ולפמשנ"ת באבן ישראל לא קיים ראיית פנים ע"י קרבן אבל עיקר מצוות ראייה קיים.

^ה ואי"ל דקמן דאינו מצווה בראיית פנים אינו עובר דא"צ ראיית פנים והו"ל כמי שנכנס בשאר ימות"ש דאל"ה לא היה שייך חינוך במצוות ראייה.